

واکاوی خردمندی به منظور توسعه آن در معلمان و ارائه مدل

فرهاد شفیعی پور مطلق*^۱

عباس قلتاش^۲

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۱)

چکیده

هدف پژوهش حاضر، واکاوی خردمندی به منظور توسعه آن در معلمان و ارائه مدل بوده است. برای مطالعه از روش پژوهش آمیخته استفاده شده است. محیط پژوهش را در بخش کمی، کلیه معلمان آموزش و پرورش شهرستان محلات (تعداد ۸۴۰ نفر) و در بخش کیفی کلیه معلمان با سابقه خدمت بالای ۲۵ سال شهرستان محلات به تعداد ۷۰ نفر و مقالات و مستندات منتشر شده طی ۲۰ سال گذشته (۲۰۰۱-۲۰۲۱) تشکیل داد. شیوه نمونه گیری در بخش کمی به شیوه خوشه ای تک مرحله ای-تصادفی به تعداد (۲۳۷ نفر) و در بخش کیفی به شیوه هدفمند تا حد اشباع داده ها با ۱۸ نفر تداوم یافت. برای تحلیل داده ها در بخش کمی از آزمون t تک نمونه ای و در بخش کیفی از روش کدگذاری استفاده بعمل آمد. بطور کلی نتایج نشان داد، میانگین میزان خردمندی معلمان در حد متوسط است. مدل بهبودی خردمندی معلمان در بخش شرایط عالی تحت نام خیرسانی دارای ۴ کد محوری (مشارکت کننده، تسهیل کننده، حمایت کننده و کمک کننده، در بخش شرایط راهبردی تحت نام ایجاد تعادل فضای یادگیری دارای ۶ کد محوری (داشتن قوه تشخیص، ایجاد تعادل میان محیط، وفاق یادگیری، ارتباط اثربخش، عقلانیت محوری، تجربه محوری)، در بخش شرایط زمینه ای تحت نام رتبه بندی معلمان دارای ۳ کد محوری (رتبه بندی اخلاقی، رتبه بندی معنوی، رتبه بندی آموزشی)، در بخش شرایط مداخله ای تحت نام مشکلات زندگی فردی دارای ۳ کد محوری (مشکلات اجتماعی، مشکلات زندگی، مشکلات اقتصادی) و در بخش پیامدها تحت نام کارآمدی تدریس دارای ۳ کد محوری (قدرت تأثیرگذاری بر دانش آموزان، نشاط کلاس، کاهش آفت تحصیلی) بوده است.

کلیدواژه‌ها: واکاوی خردمندی، معلمان، خیرسانی، فتر جامعه پسند، کنترل احساسات

^۱. دانشیار رشته مدیریت آموزشی، واحد محلات، دانشگاه آزاد اسلامی، محلات، ایران (نویسنده مسؤول)

shafiepour@iaumahallat.ac.ir

^۲. دانشیار رشته برنامه ریزی درسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

مقدمه

نابخردی بعضاً معلمان در برخورد با دانش آموزان در فرایندهای یاددهی-یادگیری موجب آن می شود که آنها از درس و کلاس و یادگیری دچار زدگی شوند و انگیزه خود را از درگیری شدن هرچه بیشتر با فعالیت های یادگیری از دست بدهند. لذا در چنین حالتی است که دانش آموزان دچار افت تحصیلی می شوند و کلیه منابع بدست داده شده در آموزش و پرورش بهدر می رود. این در حالی است که معلمان خردمند موجب ذوق و شوق هر چه بیشتر دانش آموزان برای انجام فعالیت های یادگیری بیشتر می شوند. برخی مطالعات به خردمندی ضعیف معلمان در برخورد با دانش آموزان اشاره داشته اند(۳۳).

بی تردید خردمندی معلمان به منظور ارتقای کیفیت آموزشی امری لازم و ضروری به نظر می رسد. اما در رابطه با تعریف مفهوم خردمندی چالش های عمده نظری و تجربی زیاد است که روان شناسی خرد با آنها مواجه بوده است و از این بابت ارائه تعریف مشخص و شفاف پیرامون مفهوم خرد را دشوار کرده است.(۱). با این وجود، نظریه تعادل خردمند استرانبرگ، یکی از مشهورترین مدل های خرد است. بر اساس این نظریه، خرد به عنوان به کارگیری دانش ضمنی و همچنین دانش آشکار به واسطه ارزش ها در جهت دستیابی به یک خیر عمومی(مشترک) تعریف می شود. این امر از طریق ایجاد تعادل بین علایق درون فردی، بین فردی و برون فردی در کوتاه مدت و بلندمدت برای دستیابی به تعادل بین سازگاری با محیط های موجود، شکل دادن به محیط های موجود و انتخاب محیط های جدید به دست می آید (۲). خرد لزوماً یک ویژگی و شایستگی خاص نیست و نمی توان آن را از سایر شایستگی ها مانند هوش اجتماعی، خلاقیت یا هوش عملی متمایز کرد، بلکه نحوه تعامل این عناصر در حکمت منحصر به فرد است. نتیجه این تعامل، رویکردی یکپارچه و کل نگر به چالش ها و مشکلات زندگی است. رویکردی به معنا و رفتار زندگی که ابعاد گذشته، حال و آینده پدیده ها را در بر می گیرد، تنوع بافتی را در نظر می گیرد، بر تحمل ارزشی تأکید می کند، و می پذیرد(۳). بنابه مطالعه ای تفاوت های فردی و متغیرهای موقعیتی مرتبط با رشد خرد قابل تأمل و ملاحظه است(۴). در کتاب خود با عنوان «چرا افراد باهوش می توانند اینقدر احمق باشند، نوشت»، افرادی چون استالین و هیتلر و مائو را می توان سراغ گرفت که با اینکه از هوش سرشاری برخوردار بودند ولی تأثیر مثبتی بر جهان نداشتند و برعکس افراد باهوش از قبیل گاندی و مارتین لوتر کینگ جونیور و مادر ترزا و نلسون ماندلا را می توان برشمرد که خیرشان به جهان بشریت رسیده است(۵). به نظر استرانبرگ، خیر عمومی است که وجه

1 . Balance Theory of Wisdom

2 . Sternberg

تمایز باهوشان خردمند و باهوشان بی خرد محسوب می شود. در حالی که باهوشان خردمند همواره در پی خدمت و خیر رسانیدن به دیگرانند، باهوشان بی خرد همواره در پی حيله گری خود هستند و به منافع شخصی و غیراخلاقی و انسانی فکر می کنند.

معلمان برای اثرگذاری بر فراگیران و درونی سازی یادگیری در آنها باید از خردمندی برخوردار باشند و معلمان بی خرد دانش آموزان را از درس و کلاس و یادگیری متنفر می کنند تا حدی که دست از تلاش برای یادگیری بر می دارند و گاهی از پیشرفت تحصیلی هم ناامید می شوند.

معلمان خردمند از یکسو در پی دانستن بیشتر و ارتقای دانش خود هستند و از سویی دیگر در جستجوی شیوه های جدیدی برای ساده سازی مفاهیم و درونی سازی یادگیری مطالب مورد تدریس در دانش آموزان خود هستند. بنابه نظر (آرلین، ۱۹۹۹) گرچه رشد دانش حرفه ای برای بهبود خردمندی معلمان لازم است (۶)، اما شرط کافی برای خردمندی نیست. معلمان خردمند، سیاست ها و رویه هایی را برای تسهیل بخشیدن وقوع تغییرات در دانش آموزان را اتخاذ می کنند و در تلاش هستند که یادگیری را در مرحله عمل پیاده سازی نمایند (۷). از اینرو این دسته از معلمان خودجوشانه در راستای رشد مداوم خود و دانش آموزانشان در حال فعالیت هستند و در این راستا از هر راهبرد خلاقانه ای در جهت داشتن نوآوری در تدریس خود استفاده می کنند. تدریس آنها بر اساس توسعه تفکر در دانش آموزان استوار است (۸).

در رابطه با آموزش خردمندی به افراد، نظریه های متفاوتی وجود دارد. برخی از آنها به امکان پذیری آموزش خردمندی معتقدند و اینگونه بیان می دارند که برای آموزش خردمندی باید به شناسایی شرایط تسهیل کننده و بازدارنده و ایجاد روش های مؤثر آموزشی در این رابطه اقدام کرد (۹).

برخی از رویکردها مبتنی بر پژوهش های روان شناختی و برخی دیگر پیرو سنت های مذهبی و معنوی هستند. برای مثال، اعمال خاص مذهبی، مانند مراقبه (۱۰) (برای مثال، راش، ۲۰۰۸) ممکن است در تسریع (پرورش) تعالی الگوهای ادراک خود-محورانه، تنظیم هیجانی، و انگیزه و همچنین قضاوت تفسیر شوند (۱۱). پژوهشگرانی هستند که پس از ارائه نظریه تصریحی خود بر اهمیت آموزش خردمندانه و به ویژه آموزش خردمندی در بافت مدارس متمرکز شده اند (۱۲). البته براساس نظریه تعادلی استرنبرگ، خردمندی به طور غیر مستقیم کسب می شود. به عبارت دیگر، می توان شرایطی را فراهم کرد که افراد از طریق آن به حدی از خردمندی دست یابند. برخی معتقدند، اینکه خردمندی

¹ . Arlin

² .Rash

قابل آموزش است و یا کدام شیوه امیدوارکننده ترین شیوه آموزش است، به چگونگی تعریف خردمندی از رویکردهای مختلف بستگی دارد (۱۳). بنابه مطالعه ای مؤلفه خردمندی عبارتند از: ۱. قاطعیت در تصمیم گیری^۱. ۲. خوداندیشی^۲. رفتار جامعه پسند^۳. مشاوره اجتماعی^۴. کنترل احساسات^۵. پذیرش دیدگاههای متفاوت^۶. امور معنوی^۷ (۱۴)

با این اوصاف مسئله اصلی تحقیق حاضر عبارت است از اینکه میزان خردمندی معلمان تا چه اندازه است و مدل پارادایمی راهبردهای بهبود آن چگونه است؟

چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

اساس تحقیق حاضر بر نظریه های ذیل استوار است:

نظریه خردمندی استرانبرگ (۲۰۰۱) (۲)

دیدگاه استرانبرگ در رابطه با ویژگی های شش گانه خردمندی^۸ شبیه به دیدگاه با بالتز (۱۹۸۷) است (۱۵) و با دیدگاه ویژگی های پنجگانه بالتز و اسمیت در رابطه با خردمندی همپوشی دارد (۱۶). براساس دیدگاه استرانبرگ می توان گفت که ویژگی های یک معلم خردمند بدین قرارند: الف) دارای دانش قوی درباره موضوع مورد تدریس ب) دارای دانش رویه ای در رابطه با راهبردهای تدریس و دانش عملی پیرامون نحوه استفاده از آنها و زمان بکارگیری هر یک از آن راهبردها ج) ادراک زمینه آموزش و بافتی که دانش آموزان در آن آموزش می بینند د) آگاهی از نسبی بودن ارزش ها و اولویت های دانش آموزان و همتایان و) درک عدم قطعیت اثرات تصمیمات آموزشی با تکیه بر ریسک پذیری و روشهای متنوع برای فعال سازی مشارکت دانش آموزان در فرایند یادگیری (۱۷)

بر اساس دیدگاه استرانبرگ (۲) مفهوم خردمندی به عناصر ذیل تقسیم بندی می شود:

1. Decisiveness
2. Self-Reflection
3. Prosocial Behavior
4. Social Advising
5. Emotional Regulation
6. Acceptance of Divergent Perspectives
7. Spirituality
8. wisdom
9. Baltes

خیر مشترک

خرد همیشه به سمت راه‌حل بهینه برای گروه کار می‌کند، نه عامل فردی. این در مورد انجام کار درست است. این عنصر «باید» خرد است، فراتر از عنصر «توان» هوش.

تعادل بین منافع:

(الف) درون فردی: حالتی است که فرد همزمان در پی علائق مختلف است ولی باید برای استفاد از آنها حدی از تعادل را رعایت نماید. مثلاً بین علاقه به مطالعه و تماشای تلویزیون تعادل را برقرار نماید.

(ب) بین فردی: حالتی است که در آن فرد در برابر موقعیت‌هایی قرار می‌گیرد، پای منافع فردی و منافع دیگران به میان می‌آید و باید به گونه‌ای بین آنها تعادل را فراهم سازد. مثلاً رفتن بیرون از منزل برای تفریح و رسیدگی به امور دانش‌آموزان

(ج) برون شخصی: در حالتی است که فرد در برابر خدمت به مناطق مختلف قرار می‌گیرد و باید به اولویت‌سنجی و تصمیم‌گیری برای مناطق بر حسب معیارهای منطقی اقدام نماید. مثلاً کمک به جامعه محلی یا خدمت به کشور

تعادل بین محیط‌ها:

(الف) سازگاری با محیط‌های موجود: تغییر رفتار خود برای نتیجه مطلوب‌تر در یک محیط معین

(ب) شکل‌دهی به محیط‌های موجود: انجام اقداماتی در صورت امکان برای تغییر محیط خود برای یک نتیجه بهینه‌تر

(ج) انتخاب محیط‌های جدید: ترک یک محیط و انتخاب یک محیط جدید زمانی که سازگاری و شکل‌دهی گزینه‌های خوبی نیستند.

بخش «تعادل میان محیط‌ها» از نظریه یادآور «دعای آرامش» راینهولد نیبهور است و از دعای حکمت از دهه ۱۹۴۰ بوده است:

خدایا به من آرامشی عطا کن تا بپذیرم چیزهایی را که نمی‌توانم تغییر دهم

شجاعت تغییر دادن چیزهایی که می‌توانم،

و حکمت برای دانستن تفاوت.

لف) منافع کوتاه مدت: آنچه ما برای خود فعلی می خواهیم

ب) منافع بلند مدت: آنچه ما برای خود آینده می خواهیم

ایده متعادل کردن منافع در نظریه استرنبرگ جنبه اساسی ایده خیر عمومی به نظر می رسد.

به نقل از استرنبرگ در کتاب راهنمای خردمندی، آزبک و رابینسون معتقدند، «آنچه که واژه خرد قرار است به آن برسد، ترکیبی از فضیلت و دقیق ترین هوش است». به نظر می رسد که در چنین حالتی، خرد فقط هوش نیست، بلکه هوشی است که برای تحقق خیر عمومی به کار گرفته شده است.

استرنبرگ هنگام تشریح اهمیت روش های جدید تفکر در مورد آموزش، اظهار داشت: «نکته مهم این است که با هم در جهت یک خیر مشترک کار کنیم. تلاش کنیم که بهترین شیوه های آموزش را به منظور به حداکثر رساندن تأثیر مثبت دانش آموزان در آینده طراحی کنیم. با آرزوی اینکه دانش آموزان به حدی از خود خردمندی دست یابند».

نظریه خردمندی (۱۸)

آردلت خرد را ترکیبی از ویژگیهای شخصیتی با سه مؤلفه ی شناختی، تأملی، و عاطفی تعریف می کند. مؤلفه ی شناختی بر تمایل مداوم فرد برای درک شرایط انسانی و بخصوص مسائل درون فردی و بین فردی، به علاوه ی دانش حاصل از این تمایل اشاره دارد. مؤلفه ی تأملی به توانایی درک مسائل از زوایای چندگانه و همچنین بررسی خود (خودارزیایی) و خود بینشی اشاره دارد. مؤلفه ی عاطفی به عنوان عشق دلسوزانه، توجه و مهربانی تعریف می شود (یعنی نگرش همدلانه مثبت نسبت به دیگران). طبق پارادایم خردمندی برلین (۱۹) خردمندی با مفهوم و اداره کردن زندگی سر و کار دارد. آنها تکامل خردمندی را نه تنها با بلوغ بلکه با تصدیق و تحمل تفاوت های ارزشی و دیدگاه های متفاوت مرتبط می دانند (۲۰). بر اساس تجربیات غنی بشر، خردمندی عملی مستلزم «توانایی قضاوت درست در مورد مسائل مهم، اما نامشخص زندگی» می باشد (۲۰). این خردمندی، در محیط های فرهنگی مختلف شکل های پویایی متفاوتی به خود می گیرد (۲۱).

نظریه خردمندی یانگ (۱۴)

یانگ (۲۰۱۳) بیان می کند که خردمندی از سه مؤلفه از جمله انسجام شناختی، تجسم خرد در اعمال، و تأثیرگذاری مثبت بر خود و دیگران در درازمدت برای حفظ مصالح جمعی تشکیل می شود (۱۴). بنابه مطالعه منظمی تبار، کردنوقایی، رشید و یعقوبی (۱۳۹۸) با عنوان «ساخت و اعتباریابی آزمون خرد بر اساس مؤلفه های ایران»، خرد دارای چهار مؤلفه است: ۱. مؤلفه شناختی، ۲. مؤلفه عاطفی، ۳. مؤلفه انعطاف پذیری و گشودگی به تجربه، ۴. مؤلفه از خود فراروی / هدفمندی و جستجوی معنا (۲۲). بنابه مطالعه کردنوقایی، دلفان بیرانوند و عرب لو (۱۳۹۴) با عنوان «دیدگاه سالمندان در مورد خرد و مؤلفه های آن: روانشناسی خرد»، مهمترین ویژگی خردمند بودن شخصیت های تاریخی «خدمت کردن» و عامل مهمی که در خردمند بودن این شخصیت ها مؤثر بوده است شامل عنایت خداوند و تربیت خانوادگی درست است. همچنین نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که مفهوم خرد را می توان در قالب چهار شکل مختلف (دینداری، همدلی/حمایت، شناخت/علم، و شخصیت) بیان کرد. بر این اساس، نتایج این مطالعه جنبه های معنوی و روانی-اجتماعی خرد را در دوره سالمندی نشان می دهند (۲۳). مطالعه اسعدی، امیری، مولوی و باقری نوع پرست (۱۳۹۲) با عنوان «معرفی مفهوم خردمندی در روان شناسی و کاربردهای آموزشی آن» نشان داد، مفهوم خردمندی در متون فلسفی و دینی دارای قدمتی دیرینه است، اما از حدود دو سه دهه اخیر این موضوع وارد مباحث و پژوهش های تجربی در عرصه های مختلف روان شناسی شده است. نظریه پردازان مختلف با توجه به جهت گیری فلسفی خود و حیطه ای که در روان شناسی بر آن متمرکزند، به تعریف این مفهوم پرداخته اند، ولی تاکنون تعریف مورد توافقی پدید نیامده است. روان شناسی تربیتی نیز با بهره گیری از این مفهوم، نظریه ها و شیوه هایی کاربردی برای آموزش این توانمندی یا فضیلت ارائه کرده است (۲۴) بنابه مطالعه ای با عنوان «تحقیق توصیفی در عمل معلم: پرورش خرد عملی برای ایجاد مدارس دموکراتیک» پرورش خرد در دانش آموزان مادامی صورت می پذیرد که معلمان مدارس از قوه تمییز و تشخیص قوی برخوردار باشند و بتوانند چالش های یادگیری دانش آموزان را بر اساس استعدادهایی که دارند، ادراک نمایند (۲۵). بنابه مطالعه ای معلمان باید بصورت خردمندانه از نوعی ابزارهای آموزشی استفاده نمایند که ضمن حرفه ای کردن تدریس، یادگیری را برای دانش آموزان تسهیل سازد (۲۶). مطالعه دیگری نشان داد، مدیریت کلاس معلمان وابسته به خردمندی آنهاست و معلمان خردمند در کلاس داری بر اساس موقعیت و ظرفیت های دانش آموزان به تدریس می پردازند (۲۷).

^۱. Yang

۱۱۱ مطالعه ای با عنوان «توسعه الگوی معلم خرد سالمند برگرفته از مدرسه سالمندان، نواحی دون رواک و دون توم، استان ناخون پاتوم» معلم خردمند در پی به اشتراک گذاری منافع و نتایج یادگیری با فراگیران است. در واقع در تلاش است که به نفع جامعه تحت پوشش یادگیری خود کار کند و از اینرو با در اختیار گذاشتن منابع یادگیری با آنها در خصوص موضوعات به بحث و تبادل نظر می پردازد (۲۸). در مطالعه ای با عنوان «تحلیل ادراکات معلمان درباره ارزشهای خرد محلی اجرای یادگیری زیست شناسی»، معلمان خردمند از تدریس مبتنی بر تجربه برای درونی سازی یادگیری دانش آموزان استفاده می کنند (۲۹). مطالعه دیگری با عنوان «همه‌نگی در ارتباطات آموزشی برای ایجاد یک فضای آموزشی راحت» تدریس اثربخش معلمان با ایجاد یک فضای یادگیری راحت و توسعه همه‌نگی طرفین یادگیری در ارتباطات آموزشی برای به دست آوردن یک یادگیری بهینه و دستاورد یک پیشرفت یادگیری تعیین می شود (۳۰). بنابه مطالعه ای با عنوان «کیفیت روانشناختی آموزش خردمندی معلمان»، تقویت قوه عقلانیت تدریس معلمان در بهبود خردمندی آنها مؤثر است (۳۱). بنابه مطالعه دیگری با عنوان «چه شیوه هایی را برای عاقل بودن باید جستجو کرد؟»، معلمان که از عقلانیت لازم برخوردارند از شیوه هایی برای تدریس خود استفاده می کنند که بیشترین درک و فهم برای دانش آموزان نسبت به موضوعات یادگیری فراهم شود (۳۲). تعادل بین موقعیت های یادگیری از طریق تعدیل فعالیت های یاددهی-یادگیری بر اساس ظرفیت ها و استعدادهای دانش آموزان از شاخصه های خردمندی معلمان در جریان تدریس است (۳۳). بنابه مطالعه گودبادی و مایرز (۲۰۰۸) با عنوان «تأثیر تأیید معلم بر پیامدهای یادگیری و ارتباطات دانش آموز» تأیید معلم منجر به ارتباط بیشتر دانش آموز برای انگیزه‌های رابطه‌ای، عملکردی و مشارکتی می شود و یادگیری از بُعد شناختی و عاطفی در آنها تقویت می گردد و لذا بهانه کمتری برای عدم تلاش بدست دانش آموزان می افتد (۳۴).

در پژوهشی مروری به سه معنای خردمندی از دیدگاه افلاطون به عنوان اولین تحلیل های عمیق از مفهوم خردمندی، اشاره شد است: الف) "سوفی" در افرادی یافت می‌شود که به دنبال یک زندگی متفکرانه و در جستجوی حقیقتند؛ ب) "فرونسیس"^۳ نوعی از عقلانیت عملی که در قانونگذاران و سیاستمداران دیده می‌شود. این افراد تجربه زیادی دارند و قادر به درک مسائل شخصی خود هستند؛ ج) "اپیستم"^۴ در افرادی یافت می‌شود که مسائل را از دید علمی درک می‌کنند (۳۵).

1. Goodboy, & Myers

2. Sophie

3. Phronesis

4. Episteme

سوالات پژوهش

۱. میزان خردمندی معلمان در ابعاد هفتگانه (قاطعیت در تصمیم گیری، خوداندیشی، رفتار جامعه پسند، مشاوره اجتماعی، کنترل احساسات، پذیرش دیدگاههای متفاوت، خیر دهی) تا چه اندازه است؟

۲. راهبردهای بهبود خردمندی معلمان با رویکرد نظریه داده بنیاد چگونه است؟

۳. مدل بهبود خردمندی معلمان با رویکرد نظریه داده بنیاد چگونه است؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، آمیخته (کمی از نوع توصیفی-پیمایشی و کیفی از نوع نظریه داده بنیاد) استفاده شده است. در این پژوهش از طرح پژوهش آمیخته با هم تنیده استفاده شد. در این نوع طرح ها، پژوهشگر به هر دو مجموعه داده های کمی و کیفی وزن (اهمیت) مساوی می دهد؛ بدین معنا که همزمان هر دو دسته اطلاعات برای بهبود پدیده مورد مطالعه تأثیرگذارند (۳۶). از یکسو میزان گرایش معلمان مدارس به سمت داشتن رفتار خردمندانه مطالعه و بررسی شد و از سوی دیگر راهبردهای بسترساز توسعه رفتار خردمندانه در معلمان به شیوه نظریه داده بنیاد مورد واکاوی قرار گرفته اند. از اینرو هر دو دسته داده های کمی و کیفی به منظور بدست دادن تحلیل در رابطه با بهبود رفتار خردمندانه در معلمان مدارس کمک کرده اند.

محیط پژوهش را در بخش کمی، کلیه معلمان آموزش و پرورش شهرستان محلات (به تعداد ۸۴۰ نفر) و در بخش کیفی کلیه معلمان با سابقه بالای ۲۵ سال به بالای مدارس شهرستان محلات به تعداد ۷۰ نفر و نیز مقالات و مستندات منتشر شده در رابطه با مدیر خردمند طی ۲۰ سال گذشته (۲۰۰۱-۲۰۲۱) تشکیل داد. شیوه نمونه گیری در بخش کمی به شیوه خوشه ای تک مرحله ای-تصادفی و بر اساس فرمول حجم نمونه کوکران به تعداد ۲۳۷ نفر بطور تصادفی انتخاب شدند.

$$n = \frac{1.96^2 \times 840 \times 0.5 \times (1 - 0.5)}{(0.05)^2 \times (840 - 1) + 1.96^2 \times 0.5 \times (1 - 0.5)} = 236.820 = 237$$

در بخش کیفی برای انتخاب نمونه با تعداد ۱۸ نفر از معلمان با سابقه بالای ۲۵ سال به شیوه هدفمند تا حد اشباع داده ها صورت پذیرفت. ابزار پژوهش در بخش کمی، پرسشنامه محقق ساخته برگرفته از مطالعات (۱۷؛ ۲؛ ۱۴؛ ۱۲) بوده است. این پرسشنامه دارای ۷ بُعد (قاطعیت در تصمیم گیری، خوداندیشی، رفتار جامعه پسند، مشاوره اجتماعی، کنترل احساسات، پذیرش دیدگاههای متفاوت، خیردهی) و ۴۲ گویه بوده است که بر اساس طیف پنج درجه ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کمی تنظیم شده است).

جدول ۱. ضریب اعتبار پرسشنامه محقق ساخته

ردیف	ابعاد	تعداد گویه ها	ضریب اعتبار
۱	قاطعیت در تصمیم گیری	۶	۰/۹۲
۲	خوداندیشی	۶	۰/۹۴
۳	رفتار جامعه پسند	۶	۰/۹۰
۴	مشاوره اجتماعی	۶	۰/۸۹
۵	پذیرش دیدگاههای متفاوت	۶	۰/۹۵
۶	کنترل احساسات	۶	۰/۹۳
۷	خیردهی	۶	۰/۹۶

در بخش کیفی از مصاحبه عمیق و غیرساختاریافته استفاده شد. سه نمونه از مصاحبه ها بطور خلاصه به قرار ذیل اند:

مصاحبه شونده ای می گفت: «از راهبردهای بهبود خردمندی در معلم این است که ارتباط خود را با دانش آموزان منطقی نمایند چنانکه از رفتارهای سوگیرانه و تحکمانه دوری نماید و بصورتی برخورد کند که دانش آموزان رفتار معلم را کاملاً انسان منشانه درک نمایند»

مصاحبه شونده ای چنین گفت: «تقویت خردمندی معلمان از طریق سازگاری با محیطی که در آن تدریس می کند، توسعه می یابد. این در صورتی است که معلمان بی خرد با محیط یادگیری دانش آموزان ناسازگارند و این موجب می شود که نتوانند بر محیط یادگیری آنها اشراف پیدا کنند و آن را شکل دهند و از اینرو محیط یادگیری برای طرفین (معلم و دانش آموزان) کسل کننده می شود».

مصاحبه شونده دیگری می گفت: «معلم‌ان باید یاد با نقش خود به عنوان تسهیل‌گر بیش از پیش آشنا شوند و از کلیه مکانیزم‌هایی که بستر یادگیری را برای دانش‌آموزان فراهم سازند. چنین معلمانی مشکلات و موانع یادگیری را بر سر راه دانش‌آموزان بر می‌دارند و شیوه‌های تحقق اهداف یادگیری را برای آنها آسان می‌کنند».

برای جمع‌آوری اطلاعات از دو شیوه کتابخانه‌ای (پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی از قبیل ایرانداک^۱، اس‌آی‌دی^۲، نورمگز^۳، مگ‌ایران^۴ و خارجی از قبیل الزویر^۵، امرالد^۶، اشپرینگر^۷، گوگل اسکولار^۸) و میدانی استفاده گردید. مراجعه گردید. برای تحلیل داده‌ها در بخش کمی از آزمون t تک نمونه‌ای و در بخش کیفی از روش کُدگذاری باز، کُدگذاری محوری و کُدگذاری انتخابی استفاده بعمل آمد. کُدگذاری باز، فرایند تحلیل نامگذاری مفاهیم و طبقه‌بندی و کشف ویژگی‌ها و ابعاد داده‌ها از طریق انجام دادن مقایسه‌ای مدام (الاکلنگی) است که پژوهشگر مفاهیم را از زوایای مختلفی از دورن به بیرون یا وارونه‌ای بررسی و تحلیل می‌کند تا دیدگاه متفاوتی در رابطه با اهمیت و جایگاه مفاهیم بدست آورد (۳۷). در پژوهش حاضر همه مصاحبه‌های بصورت ویس ثبت و ضبط شد و با استفاده از روش تحلیل محتوا، سطر به سطر مطالعه گردید و مقوله‌ها بر حسب وجه تشابه و ارتباط مفهومی بصورت طبقه‌ای از مفاهیم مشخص شدند. برای بدست دادن مدل بهبود خردمندی مدیران مدارس بر اساس نظریه داده‌بنیاد شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط راهبردی، شرایط مداخله‌ای و پیامدها تهیه و تدوین گردید.

یافته‌ها

سؤال اول

میزان خردمندی معلم‌ان در ابعاد هفتگانه (قاطعیّت در تصمیم‌گیری، خوداندیشی، رفتار جامعه‌پسند، مشاوره اجتماعی، کنترل احساسات، پذیرش دیدگاه‌های متفاوت، خیر دهی) تا چه اندازه است؟

¹ .Irandoc

² .SID

³ .Normags

⁴ .Magiran

⁵ .Elsevier

⁶ .Emerald

⁷ .Springer

⁸ .Google scholar

جدول ۲. میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد قاطعیت در تصمیم گیری در جامعه با میانگین فرضی ۳

میانگین فرضی ۳					
سطح معناداری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	میانگین	قاطعیت در تصمیم گیری
۰/۰۰۱	۲۳۶	۲۱/۶۸	۰/۳۷	۳/۱۲	

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد قاطعیت در تصمیم گیری در جامعه مورد مطالعه بیشتر از سطح متوسط می‌باشد. از آنجا که t محاسبه شده از t جدول بزرگتر ($t = 1/96$) بوده، معنادار است.

جدول ۳. میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد خوداندیشی در جامعه با میانگین فرضی ۳

میانگین فرضی ۳					
سطح معناداری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	میانگین	خوداندیشی
۰/۰۰۱	۲۳۶	۳۲/۶۷	۰/۵۶	۳/۰۲	

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد خوداندیشی در جامعه مورد مطالعه بیشتر از سطح متوسط می‌باشد. از آنجا که t محاسبه شده از t جدول بزرگتر ($t = 1/96$) بوده، معنادار است.

جدول ۴. میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد رفتار جامعه پسند در جامعه با میانگین فرضی ۳

میانگین فرضی ۳					
سطح معناداری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	میانگین	رفتار جامعه پسند
۰/۰۰۱	۲۳۶	۲۱/۶۸	۰/۳۷	۲/۹۷	

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد رفتار جامعه پسند در جامعه مورد مطالعه نزدیک به سطح متوسط می‌باشد. از آنجا که t محاسبه شده از t جدول بزرگتر ($t = 1/96$) بوده در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

جدول ۵. میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد مشاوره اجتماعی در جامعه با میانگین فرضی ۳

میانگین فرضی ۳					
سطح معناداری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۱	۲۳۶	۱۸/۵۲	۰/۴۲	۲/۸۷	مشاوره اجتماعی

$$t = 1/96$$

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد مشاوره اجتماعی در جامعه مورد مطالعه کمتر از سطح متوسط می‌باشد که در سطح $P < 0/01$ از آنجا که t محاسبه شده از t جدول بزرگتر ($t = 1/96$) بوده، در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

جدول ۶. میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد کنترل احساسات در جامعه با میانگین فرضی ۳

میانگین فرضی ۳					
سطح معناداری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۱	۲۳۶	۱۲/۴۶	۰/۳۷	۲/۹۴	کنترل احساسات

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد کنترل احساسات در جامعه مورد مطالعه کمتر از سطح متوسط می‌باشد. از آنجا که t محاسبه شده از t جدول بزرگتر ($t = 1/96$) بوده، در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

جدول ۷. میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد پذیرش دیدگاه‌های متفاوت در جامعه با میانگین فرضی ۳

میانگین فرضی ۳					
سطح معناداری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۱	۲۳۶	۲۴/۳۸	۰/۲۹	۲/۹۶	پذیرش دیدگاه‌های متفاوت

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد پذیرش دیدگاه‌های متفاوت در جامعه مورد مطالعه کمتر از سطح متوسط می‌باشد. از آنجا که t محاسبه شده از t جدول بزرگتر ($t = 1/96$) بوده، در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

جدول ۸. میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد خیردهی در جامعه با میانگین فرضی ۳

میانگین فرضی ۳				
میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معناداری
۳/۲۶	۰/۴۷	۳۵/۱۸	۸۳۹	۰/۰۰۱

بر اساس یافته‌های جدول فوق، میانگین میزان خردمندی معلمان در بُعد خیردهی در جامعه مورد مطالعه بیشتر از سطح متوسط می‌باشد. از آنجا که t محاسبه شده از t جدول بزرگتر ($t = 1/96$) بوده، در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

از آنجایی که میزان خردمندی معلمان در حد متوسط است، پیرامون راهبردهای بهبود خردمندی معلمان به شیوه نظریه داده بنیاد (شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط راهبردی، شرایط مداخله‌ای و پیامدها) مطالعه صورت گرفت که به ترتیب ذیل است:

شرایط علی در این پژوهش به شرایطی گفته می‌شود که در رابطه با واکاوی بهبود خردمندی معلمان مدارس از طریق برداشت نتایج تحلیل محتوای پاسخ مصاحبه شونده‌ها برداشت شده است.

سؤال دوم

راهبردهای بهبود خردمندی معلمان با رویکرد نظریه داده بنیاد چگونه است؟

شرایط علی بهبود خردمندی معلمان بر اساس جدول شماره ۹ مشتمل بر ۳ گد محوری (مشارکت‌کننده، تسهیل‌کننده و حمایت‌کننده) است.

جدول ۹. شرایط علی بهبود خردمندی معلمان مدارس

گدهای انتخابی	گدهای محوری	گدهای باز	شرایط
	مشارکت‌کننده	روحیه مشارکت برای تبیین مسائل	
		روحیه مشارکت برای راه حل یابی	
		روحیه مشارکت برای حل مسائل	
		همکاری به منظور تفهیم مفاهیم یادگیری	
		همکاری به منظور کاربرد مفاهیم یادگیری	
	فراهم سازی فضای رشد علمی		

خیر رسانی	تسهیل کننده	برطرف سازی نقاط ضعف یادگیری	علی
		توسعه سطح تجربیات یادگیری	
		کمک برای رسیدن به یادگیری در حد تسلط	
		یکپارچه سازی شرایط یادگیری	
		یاری گری جریانات یادگیری	
	حمایت کننده	حمایت شناختی به منظور تسریع کردن یادگیری	
		حمایت عاطفی برای یادگیری	
		حمایت روانی- حرکتی به منظور یادگیری	

شرایط راهبردی: راهبردهای مورد نظر در نظریه داده بنیاد به ارائه راه حل‌هایی برای مواجهه با پدیده مورد مطالعه اشاره دارد که هدف آن اداره کردن پدیده مورد مطالعه، برخورد با آن و حساسیت نشان دادن در برابر آن است و پیامدها نتیجه کنش (اعمال) و واکنش (عکس العمل‌ها) شرایطی است که در خصوص پدیده وجود دارد (۳۷). در این مطالعه، شرایط راهبردی بهبود خردمندی معلمان مدارس مشتمل بر ۶ گد محوری (داشتن قوه تشخیص، ایجاد تعادل میان محیط، وفاق یادگیری، ارتباط اثربخش، عقلانیت محوری و تجربه محوری) بوده است. شرایط راهبردی به شرح جدول شماره ۱۰ است.

جدول ۱۰. شرایط راهبردی بهبود خردمندی معلمان مدارس

گدهای انتخابی	گدهای محوری	گدهای باز			
ایجاد تعادل فضای یادگیری	داشتن قوه تشخیص	تشخیص نقاط ضعف یادگیری	شرایط راهبردی		
		تشخیص نقاط قوت یادگیری			
		تشخیص فرصت‌های یادگیری			
		تشخیص منابع یادگیری			
	ایجاد تعادل میان محیط	ایجاد تعادل علائق درون فردی		ایجاد تعادل علائق بین فردی	
		ایجاد تعادل علائق فرا فردی			
	وفاق یادگیری	درک دانش آموزان		سازگاری با دانش آموزان	
				تفاهم در یادگیری	
		ارتباط اثربخش		ارتباط دوسویه و دوجانبه	ارتباط کلامی

	عقلانیت محوری	ارتباط حضوری
		برخورد عاقلانه با دانش آموزان
	تجربه محوری	تفکر عقلانی داشتن
		تجربه گرایی
		داشتن تعامل با محیط اجتماعی
		داشتن تعامل با محیط آموزشی

شرایط زمینه ای: نشان دهنده یکسری خصوصیات ویژه است که به پدیده‌های دلالت می‌کند؛ به عبارتی محل حوادث یا وقایع مرتبط با پدیده‌های در طول یک بعد است که در آن کنش متقابل برای کنترل، اداره و پاسخ به پدیده صورت می‌گیرد (۳۷). شرایط زمینه ای در این پژوهش شامل سه کد محوری (رتبه بندی اخلاقی، رتبه بندی معنوی و رتبه بندی آموزشی) است. شرایط مذکور به شرح جدول شماره ۱۱ است.

جدول ۱۱. شرایط زمینه ای بهبود خردمندی معلمان مدارس

گدهای انتخابی	گدهای محوری	گدهای باز	شرایط زمینه ای	
رتبه بندی معلمان	رتبه بندی اخلاقی	رفتار متواضعانه		
		رفتار مهورزانه		
		رفتار صبورانه		
		رفتار پاسخگویانه		
		رفتار محترمانه		
	رتبه بندی معنوی	رتبه بندی معنوی		شرکت در کارگاههای دانش افزایی ایدئولوژیکی
				شرکت در کارگاههای دانش افزایی جهان بینی
				شرکت در کارگاههای دانش افزایی معرفت شناسی
				شرکت در کارگاههای دانش افزایی انسان کامل
	رتبه بندی آموزشی	رتبه بندی آموزشی		میزان رضایتمندی دانش آموزان
				میزان قبولی دانش آموزان
				میزان رشد علمی دانش آموزان
				میزان رشد خلاقیت دانش آموزان

شرایط مداخله ای، شرایط کلی و وسیع هستند که بر چگونگی کنش/کنش متقابل اثر می گذارند (۳۷). بر اساس جدول شماره ۱۲ و مبتنی بر تحلیل محتوای مصاحبه ها سه گد محوری (مشکلات اقتصادی، مشکلات زندگی و مشکلات فردی) به عنوان شرایط مداخله ای شناسایی شدند.

جدول ۱۲. شرایط مداخله ای بهبود خردمندی معلمان مدارس

گدهای انتخابی	گدهای محوری	گدهای باز	شرایط مداخله ای
مشکلات زندگی فردی	مشکلات اقتصادی	تورم بی رویه کالاها	
		وجود ناعدالتی در جامعه	
		اختلاف طبقاتی	
	مشکلات زندگی	هزینه های زندگی	
		درآمد ضعیف	
	مشکلات فردی	شرایط سنی	
		شرایط روحی-روانی	

پیامدها: پیامدها نتیجه کنش (اعمال) و واکنش (عکس العمل ها) شرایطی است که در خصوص پدیده وجود دارد (۳۷). بر اساس جدول شماره ۱۳ و مبتنی بر تحلیل محتوای مصاحبه ها سه گد محوری (مشکلات اقتصادی، مشکلات زندگی و مشکلات فردی) به عنوان شرایط مداخله ای شناسایی شدند.

جدول ۱۳. شرایط مداخله ای بهبود خردمندی معلمان مدارس

گدهای انتخابی	گدهای محوری	گدهای باز	پیامدها
کارآمدی تدریس	قدرت تأثیرگذاری بر دانش آموزان	تأثیر گذاری اخلاقی	
		تأثیر گذاری آموزشی	
	نشاط کلاس	نشاط یادگیری	
		نشاط روحی	
	کاهش افت تحصیلی	کاهش نرخ ظاهری افت	
		کاهش نرخ واقعی افت	

سؤال سوم

مدل بهبود خردمندی معلمان با رویکرد نظریه داده بنیاد چگونه است؟

شرایط زمینه ای:

- واکه بندی اخلاقی رفتار متواضعانه، رفتار مهربورانه، رفتار صبورانه ، رفتار پاسخگو، پناه، رفتار محترمانه
- دینه بندی معنوی شرکت در کارگاههای دانش افزایی ایندوژوژیک، شرکت در کارگاههای دانش افزایی جهان بی، شرکت در کارگاههای دانش افزایی معرفت شناسی، شرکت در کارگاههای دانش افزایی انسان کامل
- ربه بندی آمویش آموزان و دانشمندی دانش آموزان، میزان قبولی دانش آموزان، میزان رشد علمی دانش آموزان، میزان رشد خلاقیت دانش آموزان

مقوله راهبردها:

- داشتن قوه تشخیص تشخیص نقاط ضعف یادگیری ، تشخیص نقاط قوت یادگیری، تشخیص فرصت های یادگیری، تشخیص منابع یادگیری
- ایجاد تعادل میان محیط (ایجاد تعادل، علائق درون فردی ، ایجاد تعادل علائق بین فردی، ایجاد تعادل علائق فرافردی)
- وفای یادگیری (درک دانش آموزان سازگاری با دانش آموزان، تقاضم نوز یادگیری، یادداشتن از طرف سازی، اختلالات روحی، برطرف سازی تأمیدی بر طرف سازی مقاربت های فردی
- ارتباط از بخش ارتباط دوسویه و دوجانبه، ارتباط کلامی، ارتباط حضوری
- عقلانیت محوری (برخورد عادلانه با دانش آموزان، تفکر عقلانی دانش آموزان)
- تجربه محوری (تجربه گرایان، داشتن تعامل با محیط اجتماعی، داشتن تعامل با محیط آموزشی)

مقوله پدیده محوری:
بهبود خردمندی
معلمان

مقوله شرایط علی:

- مشارکت کننده (روحیه مشارکت برای تبیین مسائل ، روحیه مشارکت برای راه حل یابی ، روحیه مشارکت برای حل مسائل : همکاری به منظور تفهیم مفاهیم یادگیری، همکاری به منظور کاربرد مفاهیم یادگیری)
- تسهیل کننده (فراهم سازی فضای رشد علمی، برطرف سازی نقاط ضعف یادگیری، توسعه سطح تجربیات یادگیری، کمک برای رسیدن به یادگیری در حد تسلط، یکپارچه سازی شرایط یادگیری، یاری گیری جربانات یادگیری، حمایت کننده (حمایت شناختی به منظور تسریع کردن یادگیری، حمایت عاطفی برای یادگیری و حمایت روانی -حرکتی به منظور یادگیری)

مقوله پیامدها:

- قوت تاثیر گذاری بر دانش آموزان (تاثیر گذاری اخلاقی، تاثیر گذاری آموزشی)
- نشاط کلاس (نشاط یادگیری ، نشاط روحی)
- کاهش افت تحصیلی (کاهش نرخ واقعی افت، کاهش نرخ ظاهری افت)

مداخله ها:

- مشکلات اقتصادی (نورم بی رویه کالاها، وجود ناعدالتی در جامعه)
- مشکلات اجتماعی (مزایه های زندگی، درآمد ضعیف)
- مشکلات فردی (شرایط روحی، برومی، شرایط سنتی)

شکل ۱. مدل بهبود خردمندی معلمان با رویکرد نظریه داده بنیاد

بحث و نتیجه گیری

تدریس کارآمدی معلمان وابسته به میزان خردمندی آنهاست. معلمان خردمند همواره تلاش می کنند که با استفاده از شیوه های یاددهی-یادگیری متناسب، فضای آموزشی را به گونه ای مهیا نمایند که بیشترین استفاده را به دانش آموزان خود برسانند. در چنین حالتی است که در پی جستجوی شیوه های جدیدی برای ساده سازی مفاهیم و درونی سازی یادگیری مطالب مورد تدریس در دانش آموزان خود هستند. هدف تحقیق حاضر واکاوی خردمندی به منظور توسعه آن در معلمان و ارائه مدل بوده است. یافته های تحقیق در رابطه با سؤال اول تحقیق نشان داد، میزان خردمندی معلمان در ابعاد هفتگانه (قاطعیت در تصمیم گیری، خوداندیشی، رفتار جامعه پسند، مشاوره اجتماعی، کنترل احساسات، پذیرش دیدگاههای متفاوت، خیر دهی) در حد متوسط بوده است و از اینرو به نظر رسید که باید در پی راهبردهای مؤثر بر بهبود خردمندی معلمان به مطالعه بیشتر پرداخت. لذا در بخش دوم به شیوه تحقیق نظریه داده بنیاد، راهبردهای بهبود خردمندی معلمان مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت. نتایج تحقیق در رابطه با سؤال دوم نشان داد، یکی از عوامل مؤثر بر بهبود خردمندی معلمان، خیر رسانی به دانش آموزان است که از شاخص های آن، مشارکت معلم برای درونی سازی یادگیری دانش آموزان است. نتایج تحقیق با مطالعه ودمونگول (۲۰۲۱) همسویی دارد (۲۸). نتایج این مطالعه نشان داد، معلم خردمند در پی منفعت رسانی به جامعه تحت پوشش یادگیری خود است. مادامی که دانش آموزان احساس کنند که معلمان آنها برای منفعت رسانی به آنها در تلاش است، لذا دلبستگی آنها به معلمان و یادگیری توسعه می یابد.

براساس نظریه (۲) نیز از ویژگی های خردمندی، خیررسانی است. لذا برای خیر رسانی باید با هم در جهت یک خیر مشترک کار کنیم. تلاش کنیم که بهترین شیوه های آموزش را به منظور به حداکثر رساندن تأثیر مثبت دانش آموزان در آینده طراحی کنیم. از اینرو معلمان باید همواره از روحیه مشارکت برای تبیین مسائل، روحیه مشارکت برای راه حل یابی، روحیه مشارکت برای حل مسائل، همکاری به منظور تفهیم مفاهیم یادگیری، همکاری به منظور کاربرد مفاهیم یادگیری برخوردار باشند. معلمان از طریق تدریس مشارکتی ضمن اینکه موجب حل مشکلات یادگیری دانش آموزان می شوند، تعاملات و مراوده های گروهی را در دانش آموزان توسعه می بخشند و لذا با گسترش ارتباطات به منظور تحقق اهداف یادگیری موجب خیر رسانی به آنها می شوند. بهره گیری از یادگیری مشارکتی باعث می شود که دانش آموزان حضور خود را در فرایندهای یادگیری پُرنگ تر احساس نمایند و لذا به فعالیت بیشتری بپردازند. در چنین حالتی است که نقاط ضعف خود را برای تحقق اهداف یادگیری بهبود می بخشند و طبعاً برای ادامه مسیر یادگیری با امیدواری بیشتری گام های استوار بر می دارند.

یکی از شاخصه های خیر رسانی به دانش آموزان از جانب معلمان، ایجاد شرایط تسهیل کننده برای توسعه یادگیری است. نتایج تحقیق با مطالعه سوسیلو و همکاران (۲۰۲۱) همسویی دارد (۲۶). یافته های نشان داد، معلمان باید بصورت خردمندانه از نوعی ابزارهای آموزشی استفاده نمایند که ضمن حرفه ای کردن تدریس، یادگیری را برای دانش آموزان تسهیل سازد. در بُعد تسهیل کنندگی معلمان باید تلاش نمایند که فضایی برای رشد علمی دانش آموزان فراهم سازند و بدین طریق سطح تجربیات یادگیری آنها توسعه دهند. فضای آموزشی به بافت اجتماعی، روانی و آموزشی اشاره دارد که یادگیری در آن صورت می گیرد و پیشرفت و بازخورد دانش آموزان را تحت تاثیر قرار می دهد. بهره گیری از فضای یادگیری باز بر رشد فکری دانش آموزان تأثیرگذار بوده و وجود این فضا از ضروریات مهم در تکامل یادگیری است. ایجاد شرایط یادگیری به منظور متناسب سازی فضای رشد دانش آموزان از طریق آماده سازی فضا میسر است و درچنین حالتی است که با درگیر کردن فراگیران در فعالیت های یادگیری، ذهنیت کنجکاوانه در آنها نسبت به موضوعات و محتوای درسی توسعه می یابد. برخورداری محیط آموزشی از همه امکانات، دانش آموز را به کنجکاوی و تلاش برای یادگیری و حل مسائل ذهنی خود وامی دارد. معلم در این محیط نقش اساسی دارد. تعامل درست معلم و سایر عوامل با دانش آموز می تواند محیط را جذب کند. مقتضیات فضای آموزشی بر رفتار و توان یادگیری دانش آموزان اثرات تسهیل کنندگی چشمگیری دارد. لذا معلمان خردمند با فراهم سازی فضای یادگیری موجبات پیشرفت تحصیلی آنها را فراهم می آورند.

براساس یافته های تحقیق، از شاخصه های دیگر خیر رسانی به دانش آموزان از سوی معلمان، حمایت دانش آموزان در فرایندهای یادگیری است. نتایج تحقیق با مطالعه (۲۲ و ۲۳) همسویی دارد. نتایج آنها نشان داد، از ویژگی های خردمند بودن، خدمت کردن به دیگران است. افراد خردمند با روحیه همدلی سعی می کنند که به حمایت دیگران بپردازند. در نقش حمایت کنندگی، معلمان باید برای یادگیری اثربخش دانش آموزان برنامه ریزی کنند و در این راستا آنها را از حمایت های شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی به منظور تسریع کردن یادگیری برخوردار سازند. حمایت شناختی بدین معناست که دانش آموزان با نحوه یادگیری و مطالعه محتوای درسی آشنا شوند که در چنین حالتی سطح بینش دانش آموزان نسبت به یادگیری مطالب درسی ارتقاء می یابد. این امر نیازمند فراهم ساخت شناختی و ذهنی در دانش آموزان نسبت به مطالب درسی است که معلمان خردمند با استفاده از نظریه های یادگیری بطور هوشمندانه تلاش می کنند یادگیری معناداری را برای آنها مهیا نمایند. حمایت عاطفی تلاش برای ایجاد انگیزه یادگیری در دانش آموزان است که این امر از طریق بهبود نگرش دانش آموزان از طریق درگیری هر چه بیشتر با محتوای درسی تقویت می شود. حمایت عاطفی معلمان علاقه دانش

آموزان را به یادگیری افزایش می دهد تا حدی که در آنها برای فعالیت های یادگیری هیجان ایجاد می نماید و از مطالب دسی لذت می برند.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از راهبردهای بهبود خردمندی معلمان، تقویت قوه تشخیص آنهاست. نتایج تحقیق با نتایج مطالعه (فورمن و تروف، ۲۰۲۱) همسویی دارد (۲۵). نتایج آنها نشان داد، پرورش خرد عملی در مدارس وابسته به قوه تشخیص و داوری معلمان است. مادامی که معلمان از قوه تشخیص قوی برخوردار باشند می توانند مشکلات یادگیری دانش آموزان را شناسایی کنند و در جهت رفع و برطرف سازی آنها از راهکارهای مؤثری استفاده نمایند. چنین معلمانی قادرند که تفاوت های فردی دانش آموزان بر حسب استعدادها و توانایی ها شناخته و بر اساس ظرفیت هایی که دارا هستند از شیوه های متناسب برای بهبود یادگیری آنها بهره مند شوند. معلمانی که از قوه تشخیص لازم در فرایندهای یاددهی-یادگیری برخوردار نیستند، نه تنها کمکی به دانش آموزان نمی کنند بلکه مشکلاتی از قبیل دلسردی، ناامیدی تحصیلی را در دانش آموزان فراهم می سازند.

بر اساس یافته های تحقیق، یکی از راهبردهای بهبود خردمندی معلمان، ایجاد تعادل میان محیط است. بنابه نظریه استرنبرگ (۲۰۰۱) (۲) و یافته های لوننبرگ و کورتاجین (۲۰۰۹) (۳۳) همسویی دارد. براساس یافته های آنها، معلمان باید موقعیت های یادگیری را درک کنند، به نوعی برنامه های درسی را بر اساس ظرفیت ها و استعدادها دانش آموزان تعدیل نمایند. معلمان خردمند همواره در تلاش هستند که به این منظور با ظرفیت های موقعیت های یادگیری سازگار شوند و به نحوی برای نتیجه مطلوب تر در یک محیط، رفتار خود را تغییر دهند. از سویی سعی بر این دارند که محیط خود را به گونه ای شکل دهند که به نتیجه بهینه تری دست یابند. البته در صورتی که سازگاری با محیط و شکل دهی آن برای آنها ممکن پذیر نباشد، تلاش می کنند که ظرفیت هایی را در موقعیت های آموزشی مهیا سازند که بستری متناسب را به منظور فعالیت های یاددهی-یادگیری فراهم کند.

یافته های تحقیق نشان داد، از دیگر راهبردهای بهبود خردمندی معلمان، وفاق یادگیری است. نتایج تحقیق در این رابطه با مطالعه دنی، دیو و کروپا (۱۹۹۵) (۸) و راسنا، بیناواتی و پوترا (۲۰۲۰) (۳۰) همسویی دارد. مطالعات آنها نیز نشان داد که شرط اثربخشی تدریس معلمان فراهم سازی شرایطی است که در آن از طریق احترام، و داشتن نگرش مثبت و رفتار مؤدبانه با دانش آموزان می توانند فضایی باز برای تفاهم و وفاق بر سر موضوعات یادگیری فراهم سازند. لذا معلمان خردمند در پی آنند که با درک شرایط و موقعیت دانش آموزان، با آنها سازگاری یابند و از این طریق به دانش آموزان کمک نمایند تا در رابطه با محتوای درسی به حداکثر فهم مفاهیم مورد یادگیری دست یابند.

بر اساس یافته ها، یکی از راهبردهای بهبود خردمندی معلمان، ارتباط اثربخش است. نتایج تحقیق با مطالعه گودبادی و مایرز (۲۰۰۸) همسویی دارد (۳۴). نتایج آنها نشان داد، معلمان که با دانش آموزان خود ارتباطات بیشتری دارند، بهانه کمتری برای عدم تلاش بدست دانش آموزان خود می دهند. معلمان همواره باید در راستای تحقق اهداف یادگیری در دانش آموزان با آنها ارتباط برقرار نمایند و برقراری ارتباط مؤثر وابسته به داشتن ارتباط دوسویه با دانش آموزان است به گونه ای که با آنها در تعامل باشند و این در حالی است که معلمان با دانش آموزان خود ارتباط کلامی و البته حضوری داشته باشند.

بر اساس یافته ها، یکی از راهبردهای بهبود خردمندی معلمان، عقلانیت محوری معلم است. نتایج تحقیق در این رابطه با مطالعات شیمیلت (۲۰۱۰) (۳۲)، ژو (۲۰۱۷) (۳۱) و ونگ و لانگ پرادیت (۲۰۲۱) (۲۷) همسویی دارد. نتایج آنها نشان داد، معلمان که از عقلانیت لازم برخوردارند از شیوه هایی برای تدریس خود استفاده می کنند که بیشترین درک و فهم برای دانش آموزان نسبت به موضوعات یادگیری فراهم شود. انسان عاقل کسی است که هم می تواند اهداف مناسبی را انتخاب کند و هم می تواند، ابزارهای متناسب با آن اهداف را تعیین کند. رفتارهای سوگیرانه معلمان که از روی سلیقه و تجربه شخصی برای اداره امور مدارس صورت می پذیرد، بیانگر رفتارهایی است که بیشتر از آنکه بر محور عقلانیت قرار داشته باشد، بر اساس احساسات و نگرش های فردی است و از اینرو از کارآمدی و اثربخشی تدریس آنها و البته تأثیرگذاری بر دانش آموزان می کاهد. از اینرو لازم است که معلمان برای تأثیر گذاری بر دانش آموزان خود برخوردی عاقلانه کنند و بدور از هر نوع پیش داوری با آنها ارتباط داشته باشند.

و بالاخره بر اساس یافته ها، از دیگر راهبردهای بهبود خردمندی معلمان، تجربه محوری معلم در فرایندهای یاددهی-یادگیری است. نتایج تحقیق با مطالعه پاهلوی، دیوی و علیمه (۲۰۲۱) همسویی دارد. نتایج آنها نشان داد، تدریس خردمندانه مستلزم آن است که مبتنی بر تجربه صورت پذیرد (۲۹). یادگیری از طریق تجربه منجر به توسعه دانش در سطح عمل شده و مهارت های یادگیری را در دانش آموزان درونی سازی می کند. در این نوع یادگیری، آموزش متناسب با نیازهای محیط کار و قابل استفاده در آن به گونه ای ارائه می شود که فراگیر در فرآیند یادگیری دخیل بوده و درک بهتر و عمیق تری از موقعیت کاری خود در آینده داشته باشد.

پیشنهادهای حاصل از یافته های تحقیق

- توسعه مهارت های برای سازگاری با محیط یاددهی-یادگیری

-توسعه مهارت‌های معلمان به منظور تدریس مبتنی بر بکارگیری تجربه

- توسعه مهارت‌های معلمان در خصوص نحوه ارتباط اثربخش با دانش آموزان

- توسعه مهارت‌های معلمان در رابطه با تحلیل موقعیت یاددهی-یادگیری به منظور ارزیابی محدودیت‌ها و فرصت‌ها

-توسعه مهارت‌های معلمان در رابطه با نحوه حمایت‌های شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی دانش آموزان

منابع

- 1) Sternberg RJ. Culture and intelligence. *American psychologist*. 2004 Jul;59(5):325.
- 2) Sternberg RJ. A balance theory of wisdom. *Review of general psychology*. 1998 Dec;2(4):347-65.
- 3) Kunzmann U, Baltes PB. The psychology of wisdom: Theoretical and empirical challenges, 2005
- 4) Sternberg RJ. What does it mean to be smart?. *Executive Editor*. 2002:99..
- 5) Sternberg RJ. *Wisdom, intelligence, and creativity synthesized*. Cambridge University Press; 2003 Oct 6.
- 6) Arlin PK. The wise teacher: A developmental model of teaching. *Theory into practice*. 1999 Jan 1;38(1):12-7.
- 7) Glück J, Bluck S. The MORE life experience model: A theory of the development of personal wisdom. In *The scientific study of personal wisdom 2013* (pp. 75-97). Springer, Dordrecht.
- 8) DeVries R. Using constructivist theory and research to design a framework for curriculum and assessment. In *Annual Meeting of the American Educational Research Association*, Atlanta, GA 1993 Apr.
- 9) Denney NW, Dew JR, Kroupa SL. Perceptions of wisdom: What is it and who has it?. *Journal of Adult Development*. 1995 Jan;2(1):37-47.
- 10) Sternberg RJ. Older but not wiser? The relationship between age and wisdom. *Ageing International*. 2005 Dec;30(1):5-26.
- 11) Staudinger UM, Glück J. Psychological wisdom research: Commonalities and differences in a growing field. *Annual review of psychology*. 2011 Jan 10;62:215-41.
- 12) Steinberg L. Adolescent development and juvenile justice. *Annual review of clinical psychology*. 2009 Apr 27;5:459-85.
- 13) Ferrari M, Potworowski G, editors. *Teaching for wisdom: Cross-cultural perspectives on fostering wisdom*. Springer Science & Business Media; 2008 Oct 14..
- 14) Yang SY. Wisdom and learning from important and meaningful life experiences. *Journal of Adult Development*. 2014 Sep;21(3):129-46.
- 15) Baltes PB. Theoretical propositions of life-span developmental psychology: On the dynamics between growth and decline. *Developmental psychology*. 1987 Sep;23(5):611. (5), 611.

- 16) Baltes PB, Smith J. Toward a psychology of wisdom and its ontogenesis. In *Wisdom: Its nature, origins and development 1990* (pp. 87-120). Cambridge University Press.
- 17) Arlin PK. Wisdom and expertise in teaching: An integration of perspectives. *Learning and individual differences*. 1993 Jan 1;5(4):341-9.
- 17) Takahashi M, Overton WF. Cultural foundations of wisdom: an integrated developmental approach, 2005.
- 18) Ardelt M. Empirical assessment of a three-dimensional wisdom scale. *Research on aging*. 2003 May;25(3):275-324.
- 19) Baltes PB, Staudinger UM. Wisdom: A metaheuristic (pragmatic) to orchestrate mind and virtue toward excellence. *American psychologist*. 2000 Jan;55(1):122.
- 20) Dittmann-Kohli F, Baltes PB. Toward a neofunctionalist conception of adult intellectual development: Wisdom as a prototypical case of intellectual growth. In *Higher stages of human development: Perspectives on adult growth 1990* (pp. 54-78). Oxford University Press.
- 21) Bergsma A, Ardelt M. Self-reported wisdom and happiness: An empirical investigation. *Journal of Happiness Studies*. 2012 Jun;13(3):481-99.
- 22) Monazami Tabar, Fariba; Kordnoghaei, Rasoul; Rashid, Khosrow; Yaghoubi, Abolghasem . Construction and validation of micro-test based on Iranian components ", *Quarterly Journal of Educational Measurement, Allameh Tabataba'i University*, 2019, Year 9, No. 36, Summer, pp. 117-91. [in persian]
- 23) Kord Noghaei, Rasoul., Delfan Biranvand, Arezoo; Arablou, Zeinab . "Elderly Perspectives on Micro and its components: Micro Psychology", *Journal of Aging Psychology*, 2015, Volume 1, Number 3, pp. 167-157. [in persian]
- 24) Asadi, Samaneh; Amiri, Sholeh; Rumi, Hussein; Bagheri altruist, Khosrow . "Introduction of the concept of wisdom in psychology and its educational applications", *two scientific-research quarterly journal of new educational approaches*, 2013, Volume 8, Number 2, 2 in a row, Fall and Winter, pp. 1-28. [in persian]
- 25) Furman CE, Traugh CE. *Descriptive inquiry in teacher practice: Cultivating practical wisdom to create democratic schools*. Teachers College Press; 2021.
- 26) Susilo R, Ardiansyah N, Trisnowati E, Nurhikmahyanti D. The Utilization of Used Stuff in Making Teaching Tool Based on Local Wisdom as a Means to Increase Teacher Professionalism. *SPEKTRA: Jurnal Kajian Pendidikan Sains*. 2021 Jun 17;7(1):74-81.
- 27) Wang X, Longpradit P. Development of a Teacher Guideline for Wisdom Education Management in Teaching and Learning in Yunnan's Secondary Schools. In *AU Virtual International Conference Entrepreneurship and Sustainability in the Digital Era 2021 Nov 25* (Vol. 2, No. 1, pp. 203-211).
- 28) Vodmongkol N. Development of elderly wisdom teacher transferring model through the school for the elderly, Don Ruak Sub-district, Don Tum District, Nakhon Pathom Province. The 13th NPRU National Academic Conference Nakhon Pathom Rajabhat University.
- 29) Pahlevy AR, Dewi NK, Alimah S. Analysis of Teachers' Perceptions on the Values of Local Wisdom in the Implementation of Biology Learning. *Journal of Innovative Science Education*. 2022 Aug 8:243-8.

- 30) Rasna IW, Binawati NW, Putra IN. The Harmony in Instructional Communication to Create a Comfortable Learning Atmosphere. In 4th Asian Education Symposium (AES 2019) 2020 May 15 (pp. 102-105). Atlantis Press.
- 31) Zhu H. Teachers' Psychological Quality of Ecological Education Wisdom. In 2017 3rd International Conference on Humanities and Social Science Research (ICHSSR 2017) 2017 May (pp. 426-429). Atlantis Press.
- 32) Shemilt M. On knowing what to do and finding ways of being wise. (2010).
- 33) Lunenberg M, Korthagen F. Experience, theory, and practical wisdom in teaching and teacher education. *Teachers and Teaching: theory and practice*. 2009 Apr 1;15(2):225-40.
- 34) Goodboy AK, Myers SA. The effect of teacher confirmation on student communication and learning outcomes. *Communication Education*. 2008 Apr 1;57(2):153-79.
- 35) Robinson DN. Wisdom through the ages. *Wisdom: Its nature, origins, and development*. 1990 Apr 27;1:13-24.
- 36) Bazargan, Abbas . "Mixed Research Methods: A Superior Approach to Exploring and Solving Problems in the Educational System", *Efficient Schools Research, Education and Information Monthly*, 2009, No. 7, pp. 17-12 [in persian]
- 37) Corbin J, Strauss A. Strategies for qualitative data analysis. *Basics of Qualitative Research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. 2008;3(10.4135):9781452230153.

